

Vak édesapák gyermekneveléssel kapcsolatos tapasztalatai

KRAUSZ ZSÓFIA¹ – GOMBÁS JUDIT¹

krauszsofia@student.elte.hu

gombas.judit@barczy.elte.hu

ABSZTRAKT

Háttér és célok: A gyermekvállalás a fogyatékos felnőttek épp oly természetes vágya, mint nem fogyatékos társaiké. Fogyatékoságukból adódóan ugyanakkor számtalan nehézséggel szembesülhetnek, amelyek áthidalásához gyakorta speciális módszerekre és megoldási stratégiákra van szükség.

Módszer: Empirikus kvalitatív kutatásunkban Magyarországon élő vak apákat (N=9) kérdeztünk arról, miként veszik ki a részüket a gyermekneveléssel és gyermekgondozással kapcsolatos teendőkből.

Eredmények: A vak apák egyhangúlag kiemelték, hogy nehéz a csecsemő- és gyermekgondozás speciális módszereiről kifejezetten vak szülőknek szóló információkhoz jutni. Legjelentősebb nehézségeik a közlekedés során merültek fel, hiszen nem tudnak autót vezetni, s vakon a tömegközlekedés is kihívást jelenthet egy kisgyermekkel. Ahhoz, hogy kezük szabad legyen, zömében a testükre erősíthető eszközben hordozták járti nem tudó, vagy totyogó gyermeküket. További jelentős nehézség a vizualításra épülő szabadidős tevékenységekben való részvétel, ezek során gyakorta másodrendű résztvevőnek érzik magukat. Bár a gyermekek iskolai feladataiban is tudnak segíteni, az írás gyakorlása egyértelműen látó személyre hárul.

Következtetések: Az apák túlnyomó többsége a kenyérkeresetet tartja egyik legfontosabb feladatának. Noha az otthoni feladatok és a kisgyermek biztonságának garantálása több odafigyelést követel tőlük, összességében úgy érzik, kellő mértékben kiveszik részüket a családi teendőkből.

Kulcsszavak: vakság, látássérülés, gyermekvállalás, apaság

DOI: [10.52092/gyosze.2023.4.1](https://doi.org/10.52092/gyosze.2023.4.1)

HÁTTÉR ÉS CÉLOK

A gyermekvállalás világszerte a felnőttek természetes igénye; ugyanakkor alapjaiban változtatja meg egy szülőpár életét, és jóval nagyobb stresszt hoz a családi életciklusba, mint bármely más esemény (Vajda & Kósa, 2005; Cowan & Cowan, 2010). Nagyon fontos ugyanakkor a pároknak a munkamegosztás kérdésköréről nyíltan beszélniük. A szoptatás elsősorban az anyához köti a csecsemőt. Emellett ugyanakkor számos olyan tevékenység van, melyeket az apa is végezhet, úgymint fürdetés, tisztába tétel, altatás. Amennyiben a csecsemőt tápszerrel kell táplálni, ez a feladat éppúgy lehet az apáé, mint az anyáé (Ranschburg, 2012). A szülők ugyan eltérő szerepeket és feladatokat láthatnak el gyermekük fejlődése során, de fontos hangsúlyozni, hogy optimális esetben nem kettejük versenyről, hanem egymás kiegészítéséről szól a gyermeknevelés (Vajda és Kósa, 2005).

A különböző elméletek egészen a hetvenes évekig az anya szerepét helyezték előtérbe, ekkor még az apák valóban kevesebb időt töltöttek a csecsemő- és kisgyermekkorú gyermekükkel (Ranschburg, 2012). Az elmúlt évtizedekig mind a tudományos, mind a köznapis érdeklődés kevés figyelmet fordított az apai szerepre a gyermeknevelésben. Az apák szerepkörének megítélése azonban változásokon ment keresztül, hatásuk jelentősebbnek és sokrétűbbnek bizonyul, mint azt korábban az anyaságra fókuszáló kutatások állították. Magyarországon – és fejlett országokban általában – az apákkal szemben kettős társadalmi elvárás tapasztalható: teremtsen anyagi biztonságot családjá számára, ugyanakkor vegyen részt a gyermeknevelésben is. Spéder (2011) állítása szerint azok aránya, akik a kenyérkereső szerepet helyezik előtérbe, jóval magasabb, mint azoké, akik az apa gondoskodó szerepét emelik ki. Hatalmas különbségek mutatkoznak továbbá ugyanazon társadalmon belül az arról való vélekedésben, hogy mi az apa feladata a terhesség, a szülés és a gyermeknevelés során (Varga et al., 2011). Ők jellemzően inkább azokat a feladatokat vállalják, amelyek az otthonon kívül zajlanak, például a gyermek bölcsődébe, óvodába, iskolába kísérése. Továbbá szívesebben végzik a gyermek körüli nem rutinjellegű tevékenységeket, mint a játék és a szabadidős elfoglaltságok (Murinkó, 2015).

A szülővé válás a fogyatékos felnőttek épp oly természetes igénye, mint a nem fogyatékos személyeké (Walachowska, 2019). Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) által kiadott, a Fogyatékosággal élő Személyek Jogairól szóló Egyezmény 23. cikke a fogyatékos személyek házasságkötéshez és gyermekvállaláshoz való jogára hívja fel a figyelmet. Kimondja, hogy „1. A részes államok minden szükséges és hatékony intézkedést megtesznek a fogyatékosággal élő személyekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés megszüntetéséért a házasság, a család, a szülői szerep és a rokoni kapcsolatok terén, másokkal azonos alapon, az alábbiak biztosítása céljából:

a) a házasság kötésére alkalmas korú fogyatékosággal élő személyeknek a házasságkötéshez és családalapításhoz való jogának elismerése a házasságot kötni szándékozó felek szabad és teljes egyetértése alapján;

b) a fogyatékosággal élő személyek jogának elismerése, hogy szabadon és felelősségteljesen dönthessenek gyermekeik számát és korkülönbségét illetően, hogy hozzáféréssel bírnak az életkornak megfelelő információkhoz, a reprodukív és családtervezési oktatás elismerést nyerjen, valamint, hogy biztosításuk számukra e jogok gyakorlását lehetővé tevő eszközöket;

c) a fogyatékosággal élő személyek, beleértve a gyermekeket is, termékenységének másokkal azonos alapon történő fenntartása.”

Cikkünkben Magyarországon élő vak apák (N=9) körében végzett kvalitatív kutatásunk eredményeiről számolunk be. A 2016. évi mikrocenzus adatbázisából igyekeztünk a témánk szempontjából releváns adatokat összegyűjteni. Összesen 7928 fő vallotta magát vak személynek. A 15 évnél idősebb vak férfiak száma 3696 fő, amely a teljes fogyatékos népesség 2,1%-a. A 15 évnél idősebb vak nők száma 3897 fő, ami a fogyatékos népesség 1,9%-át jelenti (KSH, 2016). A mikrocenzus eredményeiből ugyanakkor nem derül ki, hogy a vak személyek milyen arányban nevelnek gyermeket. Jelen írásunkban empirikus kutatásunknak az alábbi kutatási kérdésekre kapott eredményeiről számolunk be:

- 1) Milyen, a vaksághoz köthető gyakorlati nehézségekkel találkozhatnak a vak édesapák a gyermeknevelés és gyermekgondozás során?
- 2) Milyen megoldási stratégiák segítségével tudják e nehézségeket áthidalni?

LÁTÁSSÉRÜLT SZÜLŐ A CSALÁDBAN

Nagyfokú heterogenitás jellemző azokra a családokra, amelyekben az egyik, vagy mindkét szülő fogyatékos személy, hiszen például a szülők fogyatékosága lehet azonos vagy eltérő, egyikük vagy mindkettőjük lehet halmozottan sérült személy (Prónay & Gombás, 2021). A látássérült személyek és a gyermekvállalás témakörében fellelhető szakirodalmi források első sorban a gyermek mindennapos ellátásával (pl. szoptatás, hozzátáplálás, fürdetés, gyógyszeradagolás) kapcsolatos kihívásokat, valamint adaptált megoldási lehetőségeket ismertetik (Pagluica, 2009). Számos kutatás ugyanakkor a látássérült anyáknak a várandósság és a gyermekágyas időszak során gyakorta átélt negatív tapasztalatait, valamint az egészségügyi dolgozók látássérüléssel és általánosságban a fogyatékos nőkkel kapcsolatos tájékoztatanságát emeli ki (Hodozsó et al., 2013; Frederick, 2015; Bezerra et al., 2020; Van Havermaet et al., 2021). Cezario és munkatársai (2016) kutatásukban a gyermek táplálásával kapcsolatos tapasztalatokat vizsgálták vak szülők körében. Úgy találták, nehézségeik a látó szülőkéhez hasonlóak, de sajátos kihívásokkal is kiegészülnek. Ilyenek például a cumisüvegből történő biztonságos etetés (mennyire szükséges az üveget megdönteni), vagy a kiskanállal való etetés (miként garantálható, hogy az étel a baba szájába kerül). A vizsgálatban részt vevő anyák a szoptatással és a hozzátáplálással kapcsolatos nehézségeiket fogalmazták meg, és többen közülük úgy érezték, kevés tájékoztatást kaptak. Az átélt nehézségek eredményeképpen jellemzően korán felhagytak a szoptatással, és folyékony vagy pürés ételekkel táplálták inkább a gyermeküket. A megkérdezett apák, bár nem voltak közvetlen résztvevői a szoptatás folyamatának, érzelmi támogatást nyújtottak az anyának, segítettek a gyermek pozicionálásában – ez mind hozzájárult az apa-gyermek közötti korai kötődés erősödéséhez. A hozzátáplálásban pedig egyenrangúan ki tudták venni ők is a részüket (Cezario et al., 2016). Rosenblum és munkatársai (2009) 67 látássérült szülőt (47 anya, 20 apa) kérdeztek a gyermeknevelés során általuk használt speciális módszerekről, a gyermekvállalás érzelmi vetületeiről, valamint arról, hogy személyes tapasztalataik szerint miként reagál a társadalom a látássérült szülőkre. A szülők többsége arról számolt be, hogy csak részben, vagy egyáltalán nem tud részt venni gyermekével bizonyos tevékenységekben. Ilyenek pl. a szabadidősport (kerékpározás, foci), vagy különböző művészeti tevékenységek (rajz, tánc), amelyek közben a szülő kirekesztve érezheti magát. Gondot jelent számukra, hogy óvodai, iskolai, művészeti vagy sporteseménybe nem tudnak úgy bevonódni, mint egy látó szülő. Egy vak apa elmondása szerint kifejezetten rosszul érezte magát amiatt, hogy kislánya bár mutatta neki a rajzát, ő nem tudott rá reagálni. Ezek a nehézségek a gyermekre is hatással vannak. Gyakori megoldás volt ezekre a helyzetekre, hogy egy harmadik személy narrálta az eseményeket (Rosenblum et al., 2009).

Számos kutatás során (Conley-Jung et al., 2001; Van Havermaet et al., 2021; Commodari et al., 2022) vak szülők a kisgyermekkel történő közlekedés problémás voltáról meséltek. Mind a látássérült anyák, mind az apák használnak a testükre rögzíthető hordozó eszközt (pl. hordozókendőt, csatos hordozót), így kezük a közlekedés során szabad lehet (Gutman, 2007). Nehézséget jelent ugyanakkor számukra, hogy nem tudnak autót vezetni, ami jelentősen csökkenti a közlekedés spontaneitását, és ennek eredményeképpen előfordul, hogy gyermekük kimarad bizonyos programokból (Rosenblum et al., 2009).

Meadow-Orlans (2002) kiemeli, hogy a gyermekneveléssel összefüggő kihívások jellemzően életkorspecifikusak. A gyermek születésétől öt éves koráig a pelenkázás, a kisgyermek biztonságának

garantálása, valamint a gyógyszeradagolás jelenti a legfőbb nehézséget. 6 és 12 éves kor között az iskolakezdés, a síkírás és -olvasás, a házi feladatban való segítségnyújtás, a szülő vaksága kapcsán a gyermekben esetlegesen jelentkező szégyenérzet, valamint a gyermeki csínytevések jelentenek nehézséget. 13 és 19 éves kor között pedig a fiatal külső megjelenésének ellenőrzése lehet kihívás. A szülőknél a látó gyermekek segítségére utaltság fogalmazódott meg, mint legjelentősebb probléma, amellyel bizonyos helyzetekben muszáj élniük (Meadow-Orlans, 2002).

Végül számos írás azt is kiemeli, hogy a látássérült szülők nem jutnak hozzá kellő mennyiségű, a várandóssággal, szüléssel és gyermekgondozással, -neveléssel kapcsolatos, akadálymentesen elérhető információhoz (de Oliveira et al., 2015; Cezario et al., 2016). Hazánkban Tolnayné Csattos és munkatársai (2015) által összeállított kézikönyv igyekszik e hiányt pótolni és olyan írásos forrást adni a látássérült szülők, nagyszülők és védőnők kezébe, amelyből a gondozási feladatok adaptációjának lehetőségeit ismerhetik meg. További magyarnyelvű hasznos forrás az Ozvári-Lukács (2013) szerkesztésében megjelent „Tükrünk, tükrünk” c. interjúkötet, melynek lapjait forgatva a gyermekgondozás speciális módszerein, a szülők személyes praktikáin túl a gyermeknevelés érzelmi aspektusaiba is betekinthetünk.

MÓDSZER

Az adatgyűjtést kvalitatív módszerrel, félig strukturált interjúk felvételével végeztük. A kérdéssort Ozvári-Lukács (2013) által feltett itemekre építettük, amelyet a szakirodalom tanulmányozását követően további releváns kérdésekkel egészítettünk ki. Az első két interjú a kutatás pilot fázisában készült. Ekkor a vizsgálati személyeket arra kértük, hogy bármilyen általuk fontosnak vélt további kérdésre hívják fel a kérdező figyelmét, ezzel is teljesebbé téve a kutatás tartalmát. Az interjúkat az első szerző vette fel. Ezek szöveges átiratát a tartalomelemzés módszerével a szerzők egymástól függetlenül elemezték, majd vetették össze a kapott eredményeket. A tartalomelemzés célja, hogy a megismert adatok bemutatásával új meglátásokat nyújtson (Fedor et al., 2016).

Az interjúk felvétele előtt a résztvevő apák tájékoztatást kaptak a kutatás céljáról. Résztételük önkéntes, azért anyagi jellegű viszonzást nem kaptak. Résztvételi szándékukat bármikor visszavonhatták. Tájékoztatást kaptak arról is, hogy a hangfelvételeket a szerzőkön kívül további személy nem hallhatja, és hogy a hangfelvételek a 2022-2023-as tanév végén megsemmisítésre kerülnek.

A vizsgálati személyek toborzása célzott mintavétellel és hólabda módszerrel történt (Parker et al., 2019). A bekerülés kritériuma volt, hogy az édesapa legalább egy, 12 év alatti gyermeket neveljen, akivel közös háztartásban él. A minta tagja csak vak személy lehetett. A Betegségek Nemzetközi Osztályozása 11 (WHO) 2018-as definíciója alapján vakságról akkor beszélünk, ha a személy látásélessége 0,05-nél kevesebb (Pajor & Somorjai, 2020; WHO, 2022).

Az 1. táblázatban olvashatóak a vizsgálatban részt vevő apák (N=9) legfontosabb demográfiai adatai. A vizsgálati személyekre a kutatási eredmények bemutatása során a táblázatban látható sorszámokkal hivatkozunk.

	életkor	végzettség	lakóhely	gyermek száma	látássérülés mértéke
1. apa	42 év	egyetem	főváros	2	szerzett vakság
2. apa	38 év	középfokú szakmai	község	3	veleszületett vakság
3. apa	36 év	középfokú szakmai	főváros	3	veleszületett vakság
4. apa	30 év	érettségi	főváros	2	veleszületett vakság
5. apa	46 év	egyetem	főváros	1	szerzett vakság
6. apa	51 év	érettségi	község	2	szerzett vakság
7. apa	53 év	felsőfokú szakmai	város	2	szerzett vakság
8. apa	39 év	érettségi	község	1	veleszületett vakság
9. apa	44 év	egyetem	megyeszékhely	1	szerzett vakság

1. táblázat. A vizsgálati személyek demográfiai adatai.

A vizsgálati személyek közül két fő felesége vak, míg hét fő párja látó. Az apák közül hárman nevelnek fogyatékos gyermeket. Egyikük vérszerinti gyermeke nyelvi zavart, fogadott gyermeke pedig enyhe fokú intellektuális képességzavart mutat. Egy apa gyermeke figyelemhiányos hiperaktivitás-zavar és autizmus spektrumzavar diagnózissal rendelkezik, míg a harmadik apa figyelemhiányos hiperaktivitás-zavart mutató gyermeket nevel.

EREDMÉNYEK

Mint fentebb már említettük, e cikkben átfogó adatgyűjtésünkben csupán a vak apák által tapasztalt nehézségek áttekintésére, valamint az azok megoldására használt személyes praktikák és megoldási stratégiák ismertetésére szorítkozunk. A tartalomelemzés során az alábbi fő kategóriákat azonosítottuk: „a gyermekgondozás speciális módszereivel kapcsolatos kevés információ”, „csecsemő/kisgyermek vak szülő általi hordozása”, „autóvezetés képességének hiányából adódó negatív érzések”, „szabadidős programok során megélt negatív érzések”, „hangsúlyosan vizuális és nem vizuális iskolai feladatok”, „hátrányok a látó anyával szemben”, „kenyérkereső apa”.

Gyermekgondozás

A legtöbb apa arról számolt be, hogy nem talált a csecsemőgondozás speciális módszereiről vak személyek számára összeállított információs anyagot. Olvastak a témában kifejezetten látássérült szülőknek szóló kiadványokat, azonban kritikaként fogalmazták meg, hogy tapasztalataik szerint ezek

elsősorban a látásmaradvánnyal rendelkező szülők számára hasznosak. A legtöbb apa elsajátított gyakorlati praktikákat más látássérült szülőktől. Több megkérdezett részt vett elemi rehabilitációs szolgáltatás keretében csecsemőgondozás tanfolyamon, vagy csecsemő elsősegély tanfolyamot végzett el. Egybehangzóan úgy gondolták, a gyakorlatban kell majd helytállni, és számos helyzetre lehetetlen előre felkészülni. A kihívást jelentő feladatok közül a leggyakrabban a fürdetést, a pelenkázást, az öltöztetést, valamint a hozzátáplálást emelték ki. Több vizsgálati személy említette, hogy a csecsemő apró mérete miatt az első hónapokban a fürdetést félve vállalta, így ezt zömében az anyával együtt végezte. További kihívást jelentett a köldökcsomkó ápolása, ez jellemzően a látó anya vagy a nagyszülők feladata volt. A körömvágást többen körömszelővel oldották meg. A pelenkázás alapvetően nem okozott nehézséget az apáknak, de többüknél a kevésbé kedvelt tevékenységek közé tartozott, s elmondásuk szerint a látó anya gyorsabban és hatékonyabban megoldotta azt. Nagyrészüek a kádban, csap alatt mosdatta meg a babát, vagy vízhatlan anyagon pelenkázott, és a látó személyekhez viszonyítva több törlőkendőt használt.

„Pelenkázásra, megtanított a feleségem rá, ahogy egy látó csinálja. Hamar rájöttem, hogy az úgy nem fog menni...” (5. apa)

„Vakon a hagyományos törlőkendő módszerrel nem nagyon oldod meg jól... csap alatt megmostam... a pelenkát úgy szeretem levenni, hogy beledobom a kádba.” (3. apa)

Az öltöztetés az apró, finom mozgások miatt volt kihívás. Az egyik apa kitért a ruhavásárlás nehézségére, mivel szerinte azt mindenképpen látó személynek kell végeznie. Az etetéssel kapcsolatban volt, akinek gondot okozott a tápszer melegítése, illetve az érintő kijelzős mikrohullámú sütő használata, esetükben így ez a feladat inkább az anyára hárult. Másoknak a megfelelő hőmérséklet megállapításához praktikusabb volt a kézfejre csepegtetni a folyadékot. A hozzátáplálás során legtöbbször a pépes étellel való etetést nem végezték szívesen, mert nehéz volt a gyermek szájába adni a kanalat, illetve követni a mozgását.

Közlekedés a kisgyermekkel

A vizsgálati személyek beszámolója alapján a legösszetettebb nehézséget a közlekedés jelentette. Amíg a gyermekek nem tudtak járni, az apák hordozókendőt, háti merevített hordozót vagy babakocsit használtak. Utóbbi azoknál az apáknál jelentett megoldást, akiknek progrediáló szemészeti állapota még lehetővé tette, hogy funkcionális látásukat használják – a biztonság érdekében azonban babakocsival leginkább csak a látó anyával együtt közlekedtek. Az egyik apa arról számolt be, hogy támogató szolgálat segítségét kérték, ha vak feleségével közösen, babakocsival akarták a babát levegőzni vinni. Az apák többsége azonban testre rögzíthető hordozót használt, így könnyen tudtak mind fehér bottal, mind vakvezetőkutyával közlekedni, mivel kezük szabad volt.

„Elől viselhető hordozó... egészen kicsi csecsemőkortól kezdve, [...] én nagy örömmel vittem őket mindig. Vezetett a vakvezetőkutyára... [...] felteszek a kutyára egy jó hosszú pórászt [...] és azt fogja meg mögöttem a [gyermek], és akkor a pórászon keresztül érzem azt, hogy mit csinál.” (2. apa)

Szinte kivétel nélkül minden apa jelezte, hogy az egyik legnagyobb akadályt az autózvezetés képességének hiánya jelenti számára. Elmondásuk szerint a tömegközlekedés jelentősen korlátozza a lehetőségeiket, akár a gyermek nevelési-oktatási intézménybe való szállításáról, akár utazásról, nyaralásról legyen szó. Fontos szempont továbbá, hogy a tömegközlekedés időigényesebb, és az autóval való közlekedésnél jóval kevésbé komfortos. Többük felesége vezet, így valamelyest enyhül ez a probléma; ugyanakkor zömében úgy érzik, ezzel terhet helyeznek a párjuk vállára.

Szabadidő eltöltése kisgyermekkel

A szabadidős tevékenységekre vonatkozó kérdésekre adott válaszokból egyértelműen látszik, hogy – bár minden apa a tőle telhető legtöbbet megteszi – visszatérő válasz volt néhány tevékenység, melyeket a vakság miatt egyáltalán nem, vagy csak nehezíttel tudnak végezni.

Legmagasabb arányban a *szabadidő programokat* (labdarúgás, kerékpározás, túrázás) említették. Kivétel nélkül minden apa megfogalmazta, hogy a vakság okán teljesen kimarad ezekből az elfoglaltságokból. Többen úgy nyilatkoztak, hogy igyekeznek az ilyen programokban aktívan részt venni, és kifigurázzák a saját ügyetlenségüket. Néhányan kiemelték, hogy *moziba, játszóbázisba, állatkertbe* is nehezíttel – vagy számukra hiábavaló – elmenni. Azonban ezt úgy próbálják áthidalni, hogy olyan programokat szerveznek, melyet az apa is élvez, a vak apák pedig a fentemlített programokat a gyermekek kedvéért vállalják.

Voltak, akik kiemelték, hogy kihívást okozott számukra *gyermekük vizuális tevékenysége*, például rajzolás, képeskönyv nézegetése, színezés. A látó gyermek hamar rájött, hogy az apától nem kap megfelelő visszacsatolást, így ezek az anyával való közös tevékenységek lettek.

„Azt el kellett fogadni, hogy ebből úgyse fogok látni semmit, ő próbált magyarázni a dologról... pont nem rég mondta a gyerek, hogy minék rajzoljon nekem... úgyse fogom látni.” (3. apa)

E hiányok áthidalására az apák elsősorban a mesemondást, éneklést, mondókázást vállalták szívesen. Braille mesekönyveket főként a veleszületetten vak apák használtak. Akik nem rendelkeztek Braille könyvvel, vagy nem Braille olvasók, ők fejből mondtak mesét vagy improvizáltak.

Biztonság, elővigyázatosság

A legtöbb apa úgy vélte, az *otthoni tevékenységek* több körültekintést igényelnek részükről, mint a látó szülőktől. Többen említették, hogy a biztonsági óvintézkedéseknek már a csecsemő születése előtt utánanézték. A *főzés és a konyhai tevékenységek* sora az egyik sarkalatos pont volt, ezért a konyhát a gyermek elől elzárták, fiókszárakat szereltek fel. A legtöbbük a konnektorokba vakdugót, a bútorokra sarok- és élvédőket helyezett fel és az elektronikai berendezéseket, kábeleket elzárta. Az apák kivétel nélkül hangsúlyozták a körültekintő és szigorú szabályalkotás és a szabályok következetes betartatásának fontosságát. A gyermekeket továbbá kiskoruk óta tanították arra is, hogy személyes holmijuk körül rendet tartsanak.

Iskolai teendők

A tanulásban való segítségnyújtás áthidalható nehézséget jelentett. A megkérdezettek számára kihívás a házi feladat és a helyesírás ellenőrzése. Előbbi esetén a gyermek jellemzően felolvassa a

feladatot és az esetleges válaszlehetőségeket, az apa pedig szóban vezeti rá a megoldásra. A helyesírás ellenőrzése zömében a látó szülő feladata, esetleg betűzi azt a gyermek a vak édesapának. Nem meglepő módon áthidalhatatlan nehézséget jelent az *íráslemez és a betűk alakításának gyakorlása*. Egy születésétől vak apa elmondta, mivel ő sosem használt sík írást, ebben nem tud segíteni. Egy szerzett látássérüléssel élő apa arra hivatkozott, hogy írásképe olvashatatlan – így ez a feladat a látó anyára hárul. Kiemelték azonban azokat a területeket, ahol könnyedén hártották el az akadályokat. A memoriterek tanulásában való segítségnyújtás egyszerűen megvalósítható, illetve a meseszövegeket, feladatszövegeket a letöltött szövegfájlból a képernyőolvasó programmal olvassák el.

Az apák egyhangúlag arról számoltak be, hogy a pedagógusokkal való kapcsolattartás terén nem okozott kihívást a látássérülés. Legtöbbször e-mailen keresztül kommunikálnak a tanárokkal, míg mások a Kréta felületén, vagy telefonon. Volt, aki kizárólag a fogadóórán való kapcsolattartásra szorítkozott. Elmondásuk szerint mindez nem okoz gondot a pedagógusoknak, viszont személyi változás vagy iskolaváltás esetén fontos a vak szülő számára akadálymentes kommunikáció formáinak használatát egyeztetni.

„Első osztályos korában, hogyba üzenőfüzetbe kellett írni valamit, akkor azt nem tudtuk megcsinálni... kicsit nehéz volt nekik megtanítani, hogy inkább e-mailezzünk.” (8. apa)

Az anya jelenléte

A megkérdezett apák közül két főnek vak a felesége, a további hét anya látó. Ez a tényező hozzájárul egyes feladatok esetén a munkamegosztás alakulásához. Egy apa egyedül neveli gyermekét, így minden teendőt ő lát el.

Az apák egybehangzóan úgy nyilatkoztak, hogy a gyermekekkel kapcsolatos teendőkből ki tudják venni a részüket. Az anyák számára természetes volt a feladatok megosztása, teljes mértékben engedték az apáknak, hogy önállóak legyenek a gyermek gondozásában.

„A fűrdetés [...] az az én priviligiumom. [...] ez a program közös volt, de ott én voltam az előtérben.” (1. apa)

Az apák elmondása alapján az anyáknak biztonságérzetet ad, hogy önállóan el tudják végezni a feladatokat, és míg gyermekük csecsemő volt, számos esetben tehermentesítette őket, ha az apa kelt fel éjjel. Többször úgy nyilatkoztak, hogy az anya teret enged azoknak a programoknak, amelyekben az apa is gond nélkül részt vehet. Valamint megfigyelhető volt, hogy a csecsemővel és a kisgyermekkel végzett játék elsősorban az apákra hárult.

Egyes tevékenységek kapcsán azonban felerősíti az akadályozottság érzését az, hogy azokat kizárólag a látó anya tudja megoldani – ilyen például az autóvezetés.

„Kicsit másodrendű szereplő vagyok, mert az anya intézi a legtöbb mindent... én vinném a gyereket, meg hoznám, ha nem az anyjának kéne vinnie. [...] Szeretnék az lenni, de nem vagyok egyenrangú fél a másik szülővel, és ebben hátrány a vakaság... nem kizáró ok, csak hátrány.” (7. apa)

MEGBESZÉLÉS

Kutatásunk eredményeit elemezve szembetűnő volt, hogy bár a releváns szakirodalomban sok különböző kultúrából (pl. Brazília, USA, Belgium) származó vak szülő tapasztalatait ismerhetjük meg, ezekhez igen hasonlóakról számoltak be a Magyarországon élő vak édesapák. Van Havermaet és munkatársai (2021) kvalitatív adatgyűjtésük során úgy találták, hogy a vak vagy súlyos fokban látássérült szülők mindennapjainak egyik legproblémásabb pontja a közlekedés, valamint az autózvezetés képességének hiánya. A magyar vizsgálati személyek is arról számoltak be, hogy mivel nem tudnak vezetni, a látó személyekhez képest számukra nehezített a közlekedés. Frederick (2015) az Amerikai Egyesült Államokban élő vak szülőkkel végzett felméréséhez hasonlóan e kutatás résztvevőinek körében is jellemző a szülő testéhez rögzített hordozó eszközök használata, amelynek köszönhetően a megszokott módon tudnak fehér bottal, vagy vakvezető kutyával közlekedni.

A fürdetés, pelenkázás, etetés terén néhányan nehézségekkel küzdenek, míg mások találtak ezekre megoldási stratégiákat. Cezario és munkatársai (2016) kvalitatív kutatásuk eredményei között megfogalmazták, hogy a felmerülő nehézségek ellenére a vak szülők kialakítottak olyan stratégiákat, amelyekkel megoldották a gondozási feladatokat. A magyar vizsgálati csoport tagjai szintén arról számoltak be, hogy e feladatok során a többi érzékszerv – különösen a tapintás – fokozottan segítségükre van, például a tápszer, egyéb étel vagy a fürdővíz megfelelő hőmérsékletét kézfejükkel állapítják meg, illetve a kiskanállal történő hozzátáplálás során szabad kezükkel kitapintják a kisgyermek száját.

A szabadidő tartalmas eltöltése a mindennapoknak szintén olyan része, ami – ha gyermeke látó – nehézséget jelenthet egy vak ember számára, és az apákat kihívás elé állíthatja (Rosenblum et al., 2009). A magyar vizsgálati személyek is elmondták, hogy kimaradnak a gyermekkel való labdarúgásból, kerékpározásból. Azonban több apa is hozzátette – ezt találták kutatásukban Commodari és munkatársai (2022) is –, hogy ilyen játékhelyzetekben a humor segít a korlátozott részvételből fakadó negatív érzések feldolgozásában.

Kopcsó és munkatársai (2022) kohorszvizsgálatukban összehasonlították a várandósság és a gyermek születése után az anyákra jutó háztartási feladatok és a szülői szerepvállalás eltéréseit. A várandósság alatt a háztartási munka (főzés, mosogatás, bevásárlás, takarítás) elsősorban a nők feladata. A gyermek megszületése után az apák szerepe a bevásárlás terén szignifikánsan nő, míg a főzés, takarítás megmaradt anyai teendőnek. Az apák elsődleges feladatuknak az anyagi biztonság megteremtését tartják, azonban számos háztartási teendő elvégzése a gyermek születése után rájuk hárul. Kutatásunk résztvevői arról számoltak be, hogy a várandósság alatt és a gyermek megszületése után igyekeztek tehermentesíteni az anyát, jobban kivenni részüket a háztartási teendőkből, és főként rájuk hárult a bevásárlás vagy – kisebb hányadban – a főzés. Egyetlen apa maradt otthon a gyermekekkel és végzett minden gyermekgondozási és -nevelési feladatot, valamint házimunkát, míg felesége visszatért a főállású munkájába.

KÖVETKEZTETÉSEK

Cikkünkben kilenc, Magyarországon élő vak édesapával a gyermeknevelés gyakorlati nehézségeiről és azok megoldásának lehetőségeiről végzett empirikus kutatásunk eredményeit ismertettük. Az interjúk felvétele kapcsán tisztában voltunk azon korláttal, hogy az apák – akár tudattalanul is – igyekezhetnek a valóságnál jobb színben feltűnni. Ez a kvalitatív interjúkban gyakori torzítás (Gutman, 2007). Mintánk továbbá igen kicsi, és felülreprezentált a közép- és felsőfokú végzettséggel rendelkező édesapák populációja. Így fontos tartózkodni a kapott eredmények általánosként, és a Magyarországon élő vak apák vonatkozásában reprezentatívként való elfogadásától. Tanulságai ugyanakkor nagyon fontosak mind a rehabilitációban, mind az egészségügy területén dolgozó szakemberek számára. Az apák felé általában nem, vagy csak kis mértékben fordul figyelem a várandósság és a gyermekágyas időszak során, pedig mindenki számára – a vak édesapáknak pedig különösen – fontos, hogy akadálymentesen hozzáférhessenek ezen időszakokkal kapcsolatos információkhoz. Hazánkban a látássérült személyek számára elemi rehabilitációs szolgáltatásokat biztosító szervezeteknél a csecsemőgondozás adaptált ismeretei is elsajátíthatóak.

Úgy gondoljuk, kutatásunk eredményei iránymutatásként szolgálhatnak jövőbeli, a látássérült édesapák szélesebb csoportjával végzett vizsgálódáshoz. A hasznos látással rendelkező személyek feltételezésünk szerint a vak szülőkével összehasonlítva részben eltérő nehézségekkel találkozhatnak, amelyeket szintén fontos lenne megismernünk. További hasznos információval szolgálhatna olyan családok longitudinális megfigyelése, amelyekben vak szülő is él, hiszen így módon képet kaphatnánk e családok dinamikájáról is.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bezerra, C. P., Nicolau, A. I. O., Bezerra, G. P. P., Machado, M. M. T., & Pagliuca, L. M. F. (2020). Access to health services by blind mothers: from coping to learning. *Acta Paul Enferm*, 33, eAPE20190197. 1–9. <http://dx.doi.org/10.37689/acta-ape/2020AO01975>
- Cezario, K. G., Oliveira, P. M. P. de, Sousa, A. A. S. de, Carvalho, Q. C. M., Pennafort, V. P. dos S., & Santos, L. A. P. F. dos. (2016). Blind parents and nutrition of children: Experiences and care. *Revista Da Rede de Enfermagem Do Nordeste*, 17(6), 850. <https://doi.org/10.15253/2175-6783.2016000600017>
- Commodari, E., La Rosa, V. L., & Nania, G. S. (2022). Pregnancy, Motherhood and Partner Support in Visually Impaired Women: A Qualitative Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(7), 4308. <https://doi.org/10.3390/ijerph19074308>
- Conley-Jung, C., & Olkin, R. (2001). Mothers with Visual Impairments Who Are Raising Young Children. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 95(1), 14–29. <https://doi.org/10.1177/0145482X010950010>
- Cowan, P. A., & Cowan, C. P. (2010). Normative family transitions, normal family processes, and healthy child development. In *Normal Family Processes*. Taylor & Francis.
- CRPD – *Fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló ENSZ egyezmény* (2006). Eredeti címe: *Convention On The Rights Of Persons With Disabilities* Letöltve: 2023. 02. 21. <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>
- de Oliveira, M., de Carvalho, A., Pagliuca, L., Pinheiro, A., Bezerra, C., & Machado, M. (2015). Attention Model for Chronic Conditions: Blind Women and Their Sons. *Health*, 7(6), 747–753. <http://dx.doi.org/10.4236/health.2015.76089>

- Fedor A., Kovács J., & Balogh E. (2016). Tartalomelemzés. In Fedor A., & Huszti É. (szerk.), *Kutatásmódszertani kézikönyv* (pp. 72–104). Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Frederick, A. (2015). Between stigma and mother-blame: blind mothers' experiences in USA hospital postnatal care. *Sociology of Health & Illness*, 37(8), 1127–1141. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.12286>
- Gutman, C. (2007). The Challenges and Rewards of Parenthood: Experiences of Disabled Parents in Israel. *Disability Studies Quarterly*, 27(4). <https://doi.org/10.18061/dsq.v27i4.46>
- Hodoszó, K., Jakus, P., Soósne Kiss, Zs., & Feith, H. J. (2013). Gyermeket nevelő látássérült édesanyák szakmai segítése. *Acta Sana*, 8(1), 29.
- Kopcsó K. (2022). *Egyéves kori mérések. Jelentés a Dél-dunántúli Vizsgálatról. Koborsz '18 Magyar Születési Koborszvizsgálat. Kutatási Jelentések 107.* KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest. DOI: <https://doi.org/10.21543/Kut.2022.107>
- Központi Statisztikai Hivatal (2016). *Mikrocenzus 2016 - A fogyatékos és az egészségi ok miatt korlátozott népesség jellemzői.* https://www.ksh.hu/mikrocenzus2016/kotet_8_fogyatekos_es_az_egeszsegi_ok_miautt_korlatozott_nepesség_jellmezoi
- Meadow-Orlans, K. P. (2002). Parenting With a Sensory or Physical Disability. In Bornstein, M. H. (szerk.), *Handbook of Parenting Volume 4. Social Conditions and Applied Parenting* (pp. 259–294). Lawrence Erlbaum Associates.
- Murinkó L. (2014). Gyermekgondozási munkamegosztás és a nemi szerepek megítélése. In Spéder Zs. (szerk.), *A család vonzásában* (pp. 177–216). KSH Népeségtudományi Kutatóintézet.
- Ozvári-Lukács R. (2013). *Tükörünk, tükrünk. Vak szülők és gyermekeik. Interjúkötet.* Queer Kiadó.
- Pagliuca, L. M. F., Uchoa, R. S., & Machado, M. M. T. (2009). Blind parents: Their experience in care for their children. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*, 17(2), 271–274. <https://doi.org/10.1590/S0104-11692009000200021>
- Pajor E., & Somorjai Á. (2020). Útmutató a látássérült tanulók integrált neveléséhez. Oktatás 2030 – Eszterházy Károly Egyetem.
- Parker, C., Scott, S. & Geddes, A. (2019) Snowball Sampling. *SAGE Research Methods Foundations*. <http://dx.doi.org/10.4135/>
- Prónay B., & Gombás J. (2021). Leküzdvé az akadályokat – Fogyatékos szülő a családban. In Bárti A., & Ribiczey N. (2021). *Családbatározó - A sokszínűség pszichológiája.* (pp. 337–357). Open Books.
- Ranschburg J. (2012). *Szülők könyve – A fogantatástól az iskolakezdésig* (2. bőv. kiad.). Saxum Kiadó.
- Rosenblum, L. P., Hong, S., & Harris, B. (2009). Experiences of Parents with Visual Impairments who are Raising Children. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 103(2), 81–92. <https://doi.org/10.1177/0145482X0910300207>
- Spéder Zs. (2011). Ellentmondó elvárások között...Családi férfiszerepek, apaképek a mai Magyarországon. In Pongrácz Tiborné (szerk.), *A családi értékek és demográfiai magatartás változásai* (pp. 129–147). KSH Népeségtudományi Kutató Intézet.
- Tolnayné Csattos M., Grósz J., & Szécsényi A. (2015). *A csecsemőgondozás speciális technikáinak módszertana látássérült személyek esetében.* Vakok Állami Intézete.
- Vajda Zs. & Kósa É. (2005). *Neveléslektan.* Osiris Kiadó.
- Van Havermaet, J., De Schauwer, E., & Van Hove, G. (2021). Unseen? A qualitative study on how mothers and fathers living with a visual impairment experience parenthood. *DiGeSt - Journal of Diversity and Gender Studies*, 7(2), 68–80. <https://doi.org/10.21825/digest.v7i2.17565>
- Varga K., Andrek A. & Herczog M. (2011). Fejlődés a családban: interakciók és kapcsolatok. In Danis I., Farkas M., Herczog M. & Szilvási L. (szerk.), *Génektől a társadalomig: a koragyermekes fejlődés színterei* (pp. 230–281). NCSSZI.
- Walachowska, M. (2019). Parenting of people with visual disabilities as an interdisciplinary context of contemporary special education. *Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej*, 26. <https://doi.org/10.14746/ikps.2019.26.08>
- World Health Organization (2022). *Blindness and vision impairment.* letöltve: 2022.12.10. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/blindness-and-visual-impairment>

Childrearing experiences of fathers with blindness

ABSTRACT

Background and objectives: Having children is as natural a desire for adults with disabilities as it is for their nondisabled peers. However, their disability can present them with a range of difficulties, which often require specific methods and coping strategies to overcome.

Method: In our empirical qualitative research, we asked blind fathers (N=9) living in Hungary about their involvement in child-rearing and childcare.

Results: Respondents unanimously highlighted the difficulty of accessing information on adapted methods of infant and childcare specifically for parents with blindness. The main difficulties they encountered were with transport, as they cannot drive a car and may find public transport challenging with a young child. To keep their hands free, they mostly carried the baby or toddler in a device that could be attached to their body. Another major difficulty is participating in visual leisure activities, where fathers with blindness often feel second-class participants. Although they can help children with schoolwork, it is clearly the responsibility of a sighted person to practise writing.

Conclusions: Earning a living is considered by fathers to be one of their most important responsibilities. Although ensuring the safety of a young child demands increased efforts, overall fathers with blindness feel they are doing their fair share of family tasks.

Keywords: blindness, visual impairment, fatherhood, child-rearing

Gesztusnyelv tréning

Az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Gyógypedagógiai Továbbképző Központja tanúsítványt nyújtó, nem akkreditált 10 órás intenzív tréninget hirdet. A tréninget ajánljuk mindazoknak, akik részt vesznek komplex kommunikációs igényű gyermekek és felnőttek támogatásában.

Az intenzív tréning az augmentatív és alternatív kommunikáció (AAK) színes eszköztárából a gesztusjelek és gesztusnyelv alkalmazását járja körül. A tréninget olyan szakemberek számára dolgoztuk ki, akik részt vesznek komplex kommunikációs igényű (nem vagy alig beszélő, a kommunikáció kezdeti szakaszaiban tartó) gyermekek és felnőttek támogatásában.

A tréning résztvevői gyakorlati szakemberek vezetésével megismerkedhetnek az AAK alapjaival, ebben a gesztusok és gesztusnyelv (ek) helyével. A *Nézd a kezem* gesztusnyelvi rendszer mentén megismerkednek felépítésével, az egyenre szabott gesztusszótárak kialakításával, az ehhez szükséges felmérésekkel és a bevezetés, tanítás stratégiáival. A tréning gyakorlati jellegű, így interaktív előadást követően, esetelemzések és helyzetgyakorlatok segítik a gesztusjelek bevezetésének, használatának tanulását.

Továbbképzés célja: A résztvevők megismerjék a gesztusok és gesztusnyelv helyét és illeszkedését az AAK-támogatások módszereiben, a gesztusok és a gesztusnyelv alkalmazási lehetőségeit a mindennapi kommunikáció során továbbá a gesztusok és a gesztusnyelv tanításához szükséges felmérési és alkalmazási módszereket, stratégiákat

A tréning óraszámja: 10 óra (2x5 óra)

- Első alkalom (5óra) online, MS TEAMS felületen valós idejű jelenléttel 13:00-17:00
- Második alkalom (5 óra) személyes jelenléttel, helyszín: ELTE BGGYK, Ecséri út 3. 10:00-14:00

Tréning következő időpontja: 2024 tavasz

Tréningre jelentkezők száma: minimum 17 fő - maximum 30 fő

Érdeklődni a 06 1 358-5548-as telefonszámon, illetve a tovabbkepzo@barczy.elte.hu e-mail címen lehet.